

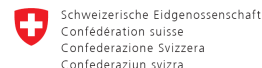

INŠTITUT ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Metelkova 6, 1000 Ljubljana
Pisarna: Trubarjeva 50 (Okoljski center)
Tel. (01) 4397 460; GSM 051 368 890
Faks (01) 4397 105
info@itr.si, www.itr.si

Podprto z donacijo Švice v okviru Švicarskega prispevka razširjeni Evropski uniji.

Swiss Contribution

Projekt

ŠOLSKI EKOVRTOVI

Predstavitev za člane mreže ŠEV

1. ZAKAJ ŠOLSKI EKOVRT?

Manjkajoč vezni člen v vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj je **pomanjkanje živega stika otrok v (osnovnih) šolah s pridelavo hrane in s procesi v naravi, na katerih je pridelava utemeljena.**

Naš projekt šolam pomaga ustanavljati **šolske ekološke vrtove**, ki bodo **postali izkustvena praktična podpora izobraževalnega procesa.**

"Ali bomo ljudje kot vrsta preživeli ali ne, je odvisno prav od tega, kako povezani, solidarni in sočutni bomo, ali bomo imeli dovolj hrane in čiste vode, v kakšnih prostorih – z gozdovi, travniki, njivami in vrtovi ali brez njih – bomo bivali.

Zato je civilno gibanje Kakšno šolo hočemo v svoj memorandum zapisalo zahtevo po šoli, ki bo učencem omogočila stik z zemljo, če ne na vrtovih, pa vsaj v koritih. Da bodo otroci spoštovali zemljo, prevzeli odgovornost za negovanje rasti v njej in občutili hvaležnost za življenje, ki raste s tal in ne iz egocentričnih, v profit zagledanih konstrukcij in konstruktov..."

Manca Košir v Delu – Sobotni prilogi, s. 39, 28.8.2010

Trajnostna lokalna potrošnja in proizvodnja je eden ključnih elementov trajnostnega razvoja. Strokovnjaki menijo, da ima pri tem vodilno vlogo pridelava in potrošnja hrane. Prihodnje generacije – današnji otroci – se bodo glede tega soočale z velikimi izzivi, na katere pa jih žal ne pripravljamo ustrezno.

Danes mnogi otroci nimajo več predstave o tem, kako hrano pridelamo in da ta ne »raste na policah« v trgovinah. Vse več otrok in mladih veliko časa preživlja v "virtualnih svetovih" za računalnikom in izgublja stik z resničnostjo. Mestni otroci ne vedo več, kako "nastane" hrana. Otroci na podeželju, ki to izkušnjo morda še imajo, pa večinoma nimajo ustreznih izkušenj s sonaravno – ekološko pridelavo, ki jo bomo zaradi okoljskih in zdravstvenih izzivov morali vse bolj uveljavljati.

Mnogi otroci nimajo niti vsakodnevnega stika z naravo, kaj šele možnosti za bolj poglobljeno opazovanje naravnih procesov in ritmov ter dogajanj v ekosistemih, ki so osnova obstoja življenja (tudi človeštva) na Zemlji, ter hkrati tudi osnova pridelovanja hrane. Mnogi prav tako ne poznajo več pristnih okusov, pestrosti užitnih rastlin (vrst in sort), ne znajo prepoznati kakovosti živil...

Posledica je tudi to, da na takšen način prikrajšani otroci in mladi hrane ne cenijo več, da ne poznajo posledic, ki jih intenzivna pridelava in prireja ter dolgi transporti (v prizadevanju za čim cenejšo hrano in čim večje dobičke) povzročajo okolju in zdravju. Zaradi pomanjkanja tega zavedanja pa bodo kot odrasli le težko postali odgovorni in okoljsko osveščeni tudi kot potrošniki.

Posebna ovira pri uveljavljanju trajnostnega razvoja družbe je danes prevladujoč egoizem in profitna usmerjenost. Šolski ekovrt lahko pomaga otroke vzgajati v solidarnosti in prepoznavanju pomena sodelovanja ne le med človekom in naravo, temveč tudi med ljudmi samimi.

Te težave lahko povzamemo takole:

- pomanjkanje vsakodnevnih poglobljenih stikov z naravo ter živega, pristnega stika s pridelavo hrane in izdelavo živil;
- pomanjkanje zavedanja o resnični vrednosti in »resnični ceni« hrane, vključno z okoljskimi in zdravstvenimi stroški ter s ceno prevoza hrane in prehranskih surovin;
- nepoznavanje različnih metod pridelave hrane in prednosti ekološke pridelave;
- pomanjkanje empatije do vsega živega in do narave nasploh;
- pomanjkanje čuta za solidarnost in za sodelovanje z drugimi,
- velika nevarnost, da otroci odrastejo v neosveščene potrošnike z netrajnostnim življenjskim slogom.

Z opisanimi težavami se soočajo praktično vse slovenske šole (z redkimi izjemami).

Pomembno je zavedati se, da otrokom ne manjka le teoretični pouk, temveč predvsem celovita pristna izkušnja, ki jih lahko resnično "nauči" zato, ker deluje na več ravneh spoznavanja. Zato omogoča razvijanje empatije do živih bitij in narave ter tako vzgaja k globljemu razumevanju narave in pomena varstva okolja in ohranjanja narave.

Učitelji in vzgojitelji večinoma nimajo možnosti, da bi otroke učili in vzgajali skozi opazovanje procesov v naravi, na vrtu ali polju, v sadovnjaku, ali pa takšna priložnost pride le enkrat letno (npr. naravoslovni dan na kmetiji). Za razumevanje narave in procesov pridelovanja hrane pa je pomembno, da lahko dogajanje spremljamo nepretrgano, skozi več letnih časov in razvojnih faz živih bitij oziroma ekosistemov.

Tudi mnogi starši se zavedajo teh težav, a prav tako nimajo veliko možnosti za rešitev, saj tudi generaciji staršev že manjkajo tovrstne izkušnje ali možnosti za neposreden stik.

2. KAJ SO CILJI PROJEKTA IN KDO LAHKO SODELUJE?

KDO LAHKO SODELUJE?

V projektu lahko sodelujejo vse zainteresirane šole, oziroma učiteljice/učitelji nižjih razredov OŠ, gospodinjstva, narave, biologije..., ter otroci. Lahko se vključijo tudi vrtci in srednje šole.

Posredno se v projekt lahko vključujejo tudi starši otrok ter lokalne skupnosti, v katerih šole delujejo.

VSEBINA PROJEKTA

V projektu bomo šolam pomagali zasnovati, načrtovati, ustanavljati in nadalje razvijati svoje lastne **šolske ekološke vrtove**, ki bodo **postali izkustvena praktična podpora izobraževalnega procesa**. Povezali jih bomo v nacionalno mrežo, ki bo zagotavljala izmenjavo izkušenj in podporo delovanju.

V projektu bomo zasnovali sistem, ki ga bomo že v času projekta začeli izvajati na zainteresiranih šolah po vsej Sloveniji, na tak način, da ga bomo lahko po zaključku projekta še naprej širili na čim večje število šol v državi.

Pri izvajanju projekta nam bo pomagal švicarski partner FiBL s svojim bogatim strokovnim znanjem in izkušnjami, ter s primeri dobre prakse v Švici.

Poskrbeli bomo tudi za nadaljnje delovanje in širitev (mreže) šolskih ekovrtov, po zaključku predlaganega projekta.

ŠIRŠI CILJI

S projektom želimo prispevati:

1. K izboljšanju izobraževanja in vzgoje mlade generacije za

- uveljavljanje trajnostnega razvoja družbe, še zlasti lokalne trajnostne potrošnje in ekološke pridelave hrane;

- zmanjševanje oziroma uspešnejšemu reševanju najaktualnejših problemov varstva okolja in narave (še zlasti ohranjanja biotske raznovrstnosti in podnebnih sprememb).

2. K okreelitvi zmožnosti in večji usposobljenosti učiteljev in šol pri poučevanju in vzgoji za trajnostni razvoj.

SPECIFIČNI CILJI

- Razviti nove šolske ekološke vrtove v Sloveniji;
- vzpostaviti dejavno mrežo šolskih ekoloških vrtov (ŠEV);
- zagotoviti podporo javnosti, države ter medijev za vzpostavljanje in delovanje ŠEV;
- izobraževati mentorje za konkretno delo (oblikovanje, načrtovanje, delo s ŠEV);
- s strokovno podporo zagotavljati, da bodo ŠEV čim bolj uspešno opravljali svojo nalogo v pedagoškem in vzgojnem procesu;
- spodbujati izmenjavo izkušenj in dobrih praks na področju ŠEV med šolami;
- šolam oziroma mentorjem ŠEV nuditi pomoč pri oblikovanju in delovanju ŠEV ter pri zagotavljanju podpore celotne šole, staršev in lokalne skupnosti;
- postaviti temelje in strategijo za delovanje in širitev (mreže) šolskih ekovrtov po zaključku projekta.

3. PRIČAKOVANI REZULTATI

PRIČAKOVANI VSEBINSKI REZULTATI

Prva skupina slovenskih šol (predvidoma 15 – 20 šol) bo dobila šolski ekološki vrt ali pripravila izvedbeni projekt zanj. Te šole in učitelji na njih bodo s tem pridobili dragocen inovativen in učinkovit učni pripomoček za izobraževanje in vzgojo otrok za trajnostni razvoj ter varstvo okolja in narave. Prvi ŠEV bodo primeri dobre prakse za druge šole v državi.

- Širša skupina šol (predvidoma 50 – 80 šol) bo dobila učitelje, motivirane in začetno usposobljene za zasnovanje šolskega ekovrta in uporabo le-tega v učnem procesu. S tem bodo te šole ravno tako lahko vzpostavile ŠEV še pred zaključkom projekta ali tik po njem.
- Otroci na šolah, ki bodo vzpostavile ŠEV, bodo dobili možnost za neposreden in stalen stik s procesi v živi naravi/ekosistemih in z vrtnarjenjem (pridelavo hrane). Na ta način bodo lahko z vsemi čuti sprejemali in doživljali naravo ter tako z veliko večjo verjetnostjo razvili čutenje z živo naravo ter razumevanje okolja, ekosistemov in povezanosti človeka z njimi.
- Ti otroci bodo bolje razumeli smisel prizadevanj za trajnostni razvoj družbe in bodo bolj znali ceniti kakovostno in lokalno pridelano hrano.
- Šolski ekovrtovi bodo šolam nudili možnost za večje povezovanje z lokalno skupnostjo in starši učencev, ter za pridobivanje podpore pri izobraževanju in vzgoji za trajnostni razvoj.
- Sodelujoče šole se bodo povezale z ekološkimi kmetijami v svoji okolici in z njimi sodelovale pri izvajanju izbranih vsebin učnega procesa, ter pri delovanju šolskega ekovrta.
- Država, javnost in mediji se bodo s pomočjo posebej v ta namen usmerjenih projektnih dejavnosti seznanili z izjemnim pomenom šolskega ekovrta in bodo z večjo verjetnostjo zagotovili podporo za njihovo nadaljnje vzpostavljanje in delovanje.

NAČRTOVANI OTIPLJIVI REZULTATI

- V času projekta bo vzpostavljenih ali pred izvedbo 15 – 20 šolskih ekovrtov;
- delujoča mreža šolskih ekoloških vrtov (ŠEV) s 50 ali več člani (šolami/mentorji);
- pisno gradivo v podporo oblikovanju in delovanju ŠEV v elektronski in tiskani obliki;
- (moralna) podpora projektu na ravni države oziroma relevantnih ministrstev;
- uvodni seminar za mentorje;

- delovno srečanje mreže ŠEV;
- 30 – 50 mentorjev za oblikovanje ali načrtovanje ŠEV in nadaljnjih 20 – 30 potencialnih mentorjev za začetek dela za vzpostavljanje ŠEV;
- 15 – 20 terenskih delovnih obiskov strokovnjakov projekta na šolah;
- spletne strani projekta z informacijami o dejavnostih projekta in z učnimi in informativnimi gradivi za mentorje in otroke;
- zbirka izkušenj in predlogov sodelujočih šol;
- vzpostavljena izmenjava izkušenj in dobrih praks na področju ŠEV med šolami v Sloveniji, ter po želji med šolami v Sloveniji in Švici;
- gradivo za podporo ustanavljanju ŠEV in širitve mreže ŠEV;
- mesečne e-novice mreže;
- oblikovan logotip mreže ŠEV;
- 15 – 20 javnih predstavitev ŠEV s strani šol;
- 2 javni promocijski predstavitvi projekta in mreže ŠEV na nacionalni ravni;
- obveščanje javnosti – poročanje v medijih;

4. NAČRTOVANE DEJAVNOSTI

1. KOORDINACIJA IZVAJANJA PROJEKTA

2. PRIPRAVA TEMELJEV

2.1 Oblikovanje izhodišč in koncepta

Priprava izhodišč za zasnovo in delovanje šolskega ekovrta ter zasnova koncepta gradiva za mentorje in otroke. Najpomembnejša predvidena poglavja:

- **Pristop.** Šolski vrt je velik izziv tako za mentorja kot za šolo, zato je dobro načrtovanje in izbira prave usmeritve zelo pomembna; upoštevati je treba tudi omejitve na šolah (prostor, čas) in svetovati, kako znotraj danih omejitev kar najbolje dosežemo namen. Primer so tematski poudarki (zeliščni ekovrt, kuhinjski ekovrt, sadni ekovrt...) ali metode (permakulturni vrt, visoka greda, ekovrt v zabojčkih...). Velik poudarek bo na permakulturi, ki omogoča celo "vrt brez njive" v koritih in loncih, kar je lahko pomembno za mnoge šole.
- **Osnove.** Osnove ekološkega vrtnarjenja in predstavitev virov informacij o tem (splet, knjige).
- **Biotska pestrost.** Oblikovanje in spoznavanje biotske pestrosti ter ekosistemov skozi ekovrt: izbor rastlin, izdelava zatočišč za žuželke, avtohtone sorte...
- **Okoljevarstvo.** Kroženje snovi (recikliranje – kompost kot »srce« ekovrta), gospodarno ravnanje z vodo, zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov, raba naravnih materialov, ipd.
- **Prehranski slog.** Povezava šolskega ekovrta z zdravo prehrano in trajnostno lokalno potrošnjo.
- **Sodelovanje in solidarnost.** Kako otroci skozi delo v šolskem ekovrtu spoznavajo pomen medsebojnega sodelovanja.
- **Vpetost v okolje.** Šolski vrt lahko (pre)živi le s podporo širše skupnosti. Kako ga povezati s celo šolo (npr. prek kuhinje, zbornice, učencev), lokalno skupnostjo, starši? Kako šola najde morebitne sponzorje v lokalnem okolju?
- **Otroci v središču.** Rdeča nit pa bo, kako uspešno vključevati otroke v vse dejavnosti, povezane s šolskim ekovrtom, kako vzbuditi njihovo zanimanje in navdušenje ter kako ju ohranjati.

To so hkrati tudi vsebine, ki jih bomo skupaj s sodelujočimi šolami razvijali skozi ves projekt.

2.2 Predstavitve projekta - predstavitveno gradivo projekta.

2.4 Zagotovitev (moralne) podpore javnih služb, zlasti ministrstev za šolstvo in za kmetijstvo.

2.5 Oblikovanje spletnega portala. Tekoče dopolnjevali z učnimi in animacijskimi gradivi, aktualnimi informacijami ter odzivi in izkušnjami sodelujočih šol.

2.6 Vabilo šolam k sodelovanju, na enega od dveh možnih načinov:

- (a) v (manjšo) skupino, ki želi vrt urediti ali pripraviti že v 1. letu, oziroma
- (b) kot šola, ki se zanima za temo in čeprav še nima možnosti za ureditev ekovrta, želi delati v tej smeri in sodelovati v mreži ŠEV.

Izbor za skupino (a) na osnovi regijske zastopanosti.

3. UVAJANJE

3.1 Mreža šolskih ekovrtov in izbor šol za vzpostavitev vrtov. Vse zainteresirane šole bomo vključili v mrežo za informiranje in izmenjavo izkušenj (opisano pod 5). Na približno 15 šolah bomo lahko pomagali pri takojšnji praktični ureditvi šolskega ekovrta, za začetek lahko tudi v majhnem obsegu.

3.2 Ekokmetije kot partnerji šol. Identifikacija ekoloških kmetij v okolici šol za sodelovanje s šolami (kjer le-to še ne obstaja). Šolam, ki se bodo odzvale na vabilo in ki še ne sodelujejo z ekokmetijo, bomo na željo pomagali poiskati možne ekološke kmetije v bližnji okolici.

Sodelovanje med šolo in ekološko kmetijo lahko učinkovito podpira delovanje šolskega ekovrta in učni proces nasploh.

3.3 Uvodni seminar za mentorje: uvodne informacije, izobraževanje o načrtovanju permakulturnega šolskega ekovrta, predstavitev izkušenj.

3.4 Priprava učnih gradiv in gradivo na spletu na osnovi predhodno pripravljenih izhodišč in koncepta (predstavljeno zgoraj). Spletni portal z uporabnimi vsebinami za sodelujoče šole (mentorje in otroke).

4. VZPOSTAVITEV VRTOV (15 ŠOL)

4.1 Zasnova ekovrtov v skladu z razvitim konceptom. Šole (mentorji s sodelovanjem otrok) pripravijo koncept ekovrta na svoji šoli v skladu z razmerami, možnostmi, željami in potrebami, s strokovno pomočjo ITR.

4.2 Podpora delovanju ekovrtov - spremljanje in podpora razvoju ekovrtov.

- Odgovori na individualne potrebe in vprašanja šol.
- Obisk strokovnjakov na terenu – v dogovoru s šolami bomo obiskali nastajajoče in delujoče šolske ekovrte ter skupaj z mentorji in učenci iskali najbolj ustrezne in najzanimivejše metode in koncepte.

4.3 Zbiranje izkušenj – pisno in slikovno dokumentiranje. Zbiranje predlogov sodelujočih.

- zbiranje na terenu (obiski na šolah);
- zbiranje poročil mentorjev (in otrok/razredov).

4.4 Prepoznavnost - oblikovanje simbola ali logotipa "šolski ekološki vrt".

5. KREPITEV IN ŠIRITEV MREŽE ŠOL

5.1 Delovno srečanje mreže šol (seminar z delavnico), namenjeno (a) pionirski 1. skupini šol in (b) šolam, ki ekovrt šele načrtujejo v naslednjem letu ali dveh. Obnovitev osnov (gradivo); poglobitev znanj (predavanja strokovnjakov, zlasti s področja permakulture); izmenjava izkušenj (poročanje šol).

Identifikacija težav – ovir na poti do šolskega ekovrta in morebitnih rešitev.

5.2 Javne predstavitve: Šole v svojem okolju po želji javno predstavijo vzpostavljene ekovrte in/ali NAČRTOV ekovrtov – javne predstavitve in promocija šolskih ekovrtov na lokalni ravni. Šole lahko svoje delo s šolskim ekovrtom (zasnovanje, samo vrtnarjenje, ali tudi šele načrtovanje) predstavijo na različne za njihove razmere najprimernejše načine, npr.:

- naravoslovni dan (interno) – predstavitev ostalim učiteljem, vodstvu šole, vsem učencem...

- naravoslovni dan z vključevanjem staršev;
- v okviru »dneva odprtih vrat šole« ali »ekodneva«, z vključevanjem staršev in lokalne skupnosti nasploh; idr.

5.3 Spodbujanje sodelovanja in izmenjave izkušenj med šolami. Vabilo šolam, da pošiljajo poročila o svojem delu in izkušnjah; objave najbolj zanimivih na spletni strani; sporočanje prek mesečnih e-novic (gl. spodaj); predstavitev šol (ekovrtov) in mentorjev ter spodbujanje stikov.

5.4 Mesečne e-novice - za vse šole v mreži. Vsebina: zanimivosti iz poročil šol o svojih ekovrtovih, sezonske novice, zanimivi predlogi in rešitve...

6. NADALJNI RAZVOJ MREŽE

6.1 Analiza izkušenj in potreb – kje so največje ovire? Kako jih rešimo? Kdo nam lahko pri tem pomaga, zlasti v lokalnem okolju?

6.2 Predlogi rešitev - pot do šolskega ekovrta: kratko in jedrnato bomo predstavili bomo možne rešitvah specifičnih težav, ki se v različnih okoljih lahko pojavijo; objava na spletu.

6.3 Nadaljnja podpora javnih služb in mreženje

6.4 Pridobitev sponzorjev za mrežo in **podpora šolam pri iskanju lokalnih podpornikov.** Šolam oziroma mentorjem bomo svetovali pri pridobivanju podpore v lokalnem okolju ali regionalno.

6.5 Strategija razvoja - nadaljnega delovanja in širitve mreže šolskih ekovrtov.

7. INFORMIRANJE/OBVEŠČANJE JAVNOSTI

7.1 Medijski pokrovitelji

7.2 Spletni portal

7.3 Lokalni mediji – javne predstavitve Javne predstavitve šolskih ekovrtov (dejavnost št. 5.2) je idealna priložnost za poročanje lokalnih medijev. Šolam bomo glede tega svetovali in jim pomagali pri pritegnitvi lokalnih medijev (radio, TV, časopisi) s pripravo kratke informacije o projektu, ki jo potem nadgradijo s svojim gradivom.

7.4 Dan ŠEV na Ekotednu - Prireditel DAN ŠOLSKIH EKOVRTOV (ŠEV) v okviru Ekotedna, ki ga Inštitut za trajnostni razvoj organizira vsako leto v drugem tednu septembra v Ljubljani. Fotorazstava in poročila o izkušnjah in načrtih šol.

7.5 ŠEV na Ekoprazniku – ITR vsako leto na drugo soboto v septembru v Ljubljani organizira Ekopraznik, odlično obiskano in medijsko odmevno javno prireditev. Projekt oziroma mreža ŠEV bo predstavljen na samostojni stojnici.

7.6 Lokalni mediji – obveščanje – s pomočjo šol bomo pripravili listo kontaktov lokalnih medijev, ki jih bomo obveščali o dogajanju na nacionalni ravni (v katerem sodeluje njihova lokalna šola) in lokalnih dejavnostih ŠEV.

7.7 Nacionalni mediji - neposredno obveščanje nacionalnih medijev.

5. SODELAVKE V PROJEKTU

Vodja projekta (ITR):

Anamarija Slabe, univ. dipl. inž. kmet.

Zunanja strokovna sodelavka za permakulturo:

Jožica Fabjan, certif. permakulturna načrtovalka

Strokovne sodelavke (ITR):

Ariana-Lucija Tratar-Supan, univ. dipl. inž. kmet. (**oseba za stike s člani mreže**): info@itr.si
Urša Šebenik, absol. komun. inž. in vod.

Strokovna sodelavka švicarskega partnerja FiBL:

Bettina Billman, univ. dipl. inž. kmet.

Spletna stran Inštituta za trajnostni razvoj: www.itr.si